ลายคราม

● ล้อม เพ็งแก้ว ●

ทศกัณฐ์อุ้มหมา

การกำหนดยุคสมัยหรืออายุของศิลปะนั้นเป็นเรื่องของนักประวัติศาสตร์ศิลปะ ซึ่งนิยมพิจารณาทั้งรูปแบบและวัสดุที่ใช้ หรือบางทีก็ได้อาศัยเนื้อหาสาระและความนิยมของยุคสมัยมาประกอบ ซึ่งมีเรื่องให้ศึกษาถกเถียงกันด้วยเหตุผลและความเจนจัดของนักวิชาการนั่นเอง

แต่การพิจารณาหาอายุของศิลปกรรมสกุลช่างเมืองเพชรนั้น จะพิจารณาจากองค์ประกอบข้างและเขี้ยว หมายความว่าตัวใส่มงกุฎมีศักดิ์สูงกว่าตัวไม่ใส่ และยิ่งมีเขี้ยวยาวโง้งเท่าไรก็แสดงถึงศักดิ์ว่าสูงกว่าตัวเขี้ยวสั้น

ตัวเสนานั้นมีเขี้ยวพอหนุนไพรปากให้รู้ว่าเป็นยักษ์ ส่วนตัวพญาหรือทศกัณฐ์นั้นต้องยาวโง้งไปจรดหางตา ยักษ์ฝ่ายบู๊นั้นเขี้ยวต้องแหลม ส่วนฝ่ายบุ๋นนั้นเขี้ยวทู่ อย่างพิเภกนั้นเด็กๆ บอกว่าเขี้ยวเหมือนสากกะเบือ

เรื่องอย่างนี้คนดูโขนดูหนังรวมไปถึงงานปูนปั้นต้องเข้าใจ และการเข้าใจนั้นย่อมเกิดจากการใฝ่ใจศึกษา และหมั่นสังเกต ไม่เกี่ยวกับอายุหกสิบห้าปีดังอดีตรัฐมนตรีคนหนึ่งว่า บางทีคนอายุตั้งเจ็ดสิบยังไม่รู้ว่ายักษ์เขี้ยวแหลมเขี้ยวทู่ต่างกันอย่างไรก็ยังมี

เขี้ยวที่เป็นนัยบอกศักยภาพ เช่นว่าเจอเขี้ยวเข้าแล้วซิ นักธุรกิจคนนั้นเขี้ยวเหลือเกิน ฯลฯ หรือเขี้ยวลากดินกันทั้งนั้น ผมเข้าใจว่ามาจากศักดิ์ของเขี้ยวยักษ์นี่เอง

ทีนี้ว่าถึงภาพปูนปั้นเสนายักษ์ขี่ทศกัณฐ์ อันผิดประเพณีโขนละครหรืองานศิลปะแต่ก่อน ว่ามีที่มาที่ไปอย่างไร

คงจะยังจำกันได้ถึงเรื่องราวของสังคมไทยยุคคุณชายคึกฤทธิ์เป็นนายกรัฐมนตรี

ดังที่บอกแล้วว่า ได้มีการชุมนุมเรียกร้องกันเป็นรายวัน มีการปิดถนน ยึดสำนักงาน เดี๋ยวรัฐบาลสั่งจับ เดี๋ยวสั่งปล่อย ครับวุ่นกันไปหมด จนมีเหตุการณ์รุนแรงขึ้นมา คือมีตำรวจชั้นประทวนชุมนุมกันแล้วบุกไปพังบ้านนายกรัฐมนตรี

เป็นเหตุการณ์ที่ไม่น่าเชื่อ ช่างปูนปั้นเมืองเพชรจึงนำเสนอเป็นภาพเสนายักษ์ขี่ทศกัณฐ์ หากจะเปรียบก็เสมือนพลทหารขี่จอมพลเลยทีเดียว แต่แปลกตรงที่ไม่มีนักการเมืองคนใดประท้วง ผิดกับภาพที่วัดอินทร์ที่ถูกประท้วงว่าเป็นการดูหมิ่นกันเหลือเกิน ที่ให้พันโทขี่พลเอก

ที่เป็นดังนี้ผมเชื่อว่า เพราะช่างนำเสนอรูปแบบตัวยักษ์ตามประเพณี จึงไม่อาจทะลุทะลวงความหนาหรือความมืดบอดของบรรดาลิ่วล้อทางการเมืองนั่นเอง

ขอให้ดูภาพทศกัณฐ์ดีๆ เถิด สิ่งที่ทศกัณฐ์อุ้มอยู่นั่นแหละ เป็นตัวสื่อว่าทศกัณฐ์ในงานชิ้นนี้หมายถึงใคร

คงยังจำกันได้ ว่ามีอดีตนายกรัฐมนตรีไทยเพียงคนเดียวเท่านั้น ที่นักเขียนการ์ตูนแทนด้วยรูปทศกัณฐ์ และช่างปูนปั้นเมืองเพชรก็นำมาปั้นเพื่อเป็นนัยบอกยุคสมัย

แม้ตัวที่อุ้มอยู่ไม่ได้ลงสีกำกับ แต่ใครเห็นก็ย่อมรู้ว่า มันคือสามสีตัวดังนั่นเอง และขอได้โปรดอย่าแปลงชื่อสามสีเป็นคำมคธนะครับ

ผมกลัวถูกตบบ้องหูน่ะ ไม่ใช่อย่างอื่น ●

ต้นค่อนข้างลำบาก ทั้งนี้ เพราะฝีมือและการแสดงออกมักชวนให้หลงว่าเป็นฝีมือเก่าอยู่ร่ำไป การศึกษาอายุของแต่ละชิ้นงานจึงต้องอาศัยประวัติการสร้างสรรค์เพียงอย่างเดียว จึงจะสามารถหาความจริงได้อย่างแท้แน่นอน

ทุกวันนี้ ช่างเมืองเพชรหลายคนได้พยายามนำเสนอเนื้อหาสาระให้เป็นตัวบอกอายุของผลงาน ซึ่งผู้ชมผู้ศึกษาจะต้องเข้าใจเรื่องราวในสังคมประกอบไปพร้อมๆ กันด้วยเสมอ จึงจะเสพศิลปะได้อย่างออกรส

ดังเช่นหากผู้ชมใคร่รู้ว่า งานปูนปั้นรูปพระพิรุณและพระนารายณ์เหยียบชาวนา ชาวไร่อ้อยที่ผมนำเสนอในมติชนสุดสัปดาห์ฉบับ 952 สะท้อนสังคมในยุคใด

คำตอบก็อยู่ที่ภาพเสนายักษ์ขี่ทศกัณฐ์ตรงหน้าพระพิรุณเหยียบชาวไร่อ้อยนั่นเอง

เสนายักษ์นั้นถ้าจะเทียบยศก็คงเป็นพลทหารหรือชั้นประทวนเท่านั้น ไม่ถึงพันโทตามรูปปูนปั้นวัดอินทร์อย่างแน่นอน

แต่ทำไมช่างจึงหาญกล้านำเสนอให้ขี่ทศกัณฐ์ ซึ่งหากจะจัดยศทหารจริงๆ ก็คงถึงพลเอกหรือจอมพลยักษ์เอาด้วยซ้ำ ?

นี่คงไม่ต้องบอกกระมังว่า เรื่องของยักษ์นั้นศิลปินไทยท่านกำหนดศักดิ์แห่งอำนาจด้วยมงกุฎ